

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja upravitelstvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice, št. 5. — Delalniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za ostanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Avstrija in nje ljudstva.

(Govor drž. poslanca dr. Gregorčca v državnem zboru.)

Visoka zbornica! Sedanja vlada je že deset let na krmilu vzlic močnej opoziciji. Opozicija je hotela prijeti v roke najhujše orožje, izogibati se češkemu deželnemu zboru in zapustiti še državni zbor. Tu se je pa pripetilo, kar se je najmanj pričakovalo: vlada je stopila med prepiralce in jih je pregovorila, da se pobotajo. Nakrat se je ves položaj premenil, tako imenovane fakijske opozicije ni več, postala je sposobna za vladanje.

Njega ekselencija, gospod ministerski predsednik, grof Taaffe ima sedaj dve železi v ognju, dve večini v tej visokej zbornici in dve vladni stranki na razpolaganje. Ta sprava se različno tolmači pri Nemcih in pri Slovanih. Jaz se ne bodem spašcal v kritiko tega sporazumljenja, pač pa hočem posebno naglašati jedno stran te sprave, ker ni največje važnosti le za južne Slované, temveč za vse Slované skupne Avstrije.

Iz sprave se vidi, da se morejo Nemci in Slovenci v Avstriji sporazumeti, če se hočejo. Drugič, da vlada med prepiralci lahko uspešno posreduje, če hoče, in tretjič, da vsi faktorji, Nemci, in vlada za sporazumljenje lahko najdejo pravo pot in primerna sredstva, če le hočejo.

Pot obstoji v skupnem posvetovanji in pogajanji o stvareh, v katerih se mnenja ne ujemajo, sredstvo je pa narodna enakopravnost, katera je lepo in jasno izrečena v XIX. členu državnih osnovnih zakonov. Seveda se tajiti ne da, da je slovanska večina v kraljestvu češkem pri tej priložnosti dala vzgled prijenljivosti, spravljivosti in požrtvovalnosti, toda tudi to se mora naglašati, da je nemška manjšina začela popuščati načelo, da sme jeden narod prezirati in pritiskati drugega. Nemška manjšina na Češkem je zmisel državnih osnovnih zakonov tako izrazila, da je slednji narod drugemu enakopraven, naj bode tudi v manjšini.

Nemški liberalci spomnili so se nakrat

lastnega dela svojega, državnega osnovnega zakona in so v načelih njegovih poiskali varstva za svojo nemško narodnost in jezik. Jaz sem to pred tremi leti na tem mestu dne 3. maja 1887. prorokoval, pa so me nekateri zastopniki deželne avtonomije, ki hočejo veljati za posebno konservativne, zasmehovali kot posebneža in me obirali kot „passer solitarius in tecto“. Pa že čez tri leta so mi dali dogodki prav, kajti baš v kraljevini češkej se je na zahtevanje nemške manjšine člen XIX. državnega osnovnega zakona v toliko uporabil, da od sedaj ondu večina ne bode več sklepala za manjšino v narodnih in jezikovnih vprašanjih. V tem oziru je manjšina zavarovana proti pritiskanju in zatiranju večine. Ni se jej treba več bati za narodnost svojo, temveč lahko obrača svojo pozornost duševnim, gospodarskim in kulturnim nalogam. S tem se je dobila najsolidnejša podlaga za trajen narodni mir. (Poslanec Vošnjak: Prav res!)

Priznati moram, da smo prišli do pomenljivega prevrata v avstrijskej notranjaj politiki. Ta prevrat je tem pomenljivejši, ker se tudi v ogerskej državnej polovici vedno jasneje kažejo slabi nasledki zatiranja Hrvatov, Srbov, Slovakov, Rusinov in Rumunov in so v Nemčiji nakrat nastopili dogodki, kateri delajo bližnjo bodočnost Evrope nepreračunljivo. Tem bolj je dolžnost avstrijskih državnikov in ljudskih zastopnikov, da naredé mir. Pot do tega in pravo sredstvo kaže v bistvenem češka sprava. Treba le še, da načela češke sprave — mutatis mutandis seveda — raztegnemo tudi na druge meševite dežele (Čujte! Čujte! Prav res! na desnici), pa bode nastal mir. (Odobrovanje na desnici. — Poslanec Vošnjak: Na Koroškem tudi!)

Kdor čisla doslednost, pravico in resnico, ta se bode lahko prepiral, da se kaj tacega, kakor na Češkem, mora uvesti tudi na Moravskem, Šleskem, Štajarskem, Koroškem in Primorskem. Kajti vse one pritožbe, o katerih se je razpravljalo pri spravi, vsi oni uzroki, ki so

bili na Češkem za spravo, nahajajo se tudi v navedenih deželah, samo da še v večji in postrenej meri. (Prav res! na desnici.)

V dokazovanji svojem se hočem omejiti na avstrijske dežele, v katerih bivajo južni Slovani. Nemška manjšina na Češkem ima svoje nemško vseučilišče, svoje nemške srednje šole in učiteljska, svoje nemške ljudske šole. In vendar se je čutila zatirano in ni prej mirovala, da se jej je v zmislu člena XIX. državnega osnovnega zakona zagotovila odpomoč. Če pogledamo v dežele avstrijske, v katerih bivajo južni Slovani, preverimo se, da zatiranje nemške manjšine na Češkem ni bilo niti blede senca, proti krivicam in zatiranjem, katera morajo že leta trpeti Slovani v dotičnih deželah.

Te dežele nimajo nobene velike šole, kajti vseučilišče Zagrebško velja za inozemsko. Na vseučilišču Graškem so se opustile obstoječe slovenske stolice za tako potrebne pravoznanske predmete. Hrvatske srednje šole so samo v Dalmaciji, dočim hrvatska večina v Istri nema nobene srednje šole. Novomeška gimnazija je deloma slovenska, na Ljubljanskej so slovenske paralelke, temu nasproti so pa štajarski Slovenci po desetletnej spravljlivej politiki dosegli še le jeden slovenski paralelni razred na gimnaziji v Mariboru (Čujte! na desnici); Slovenci Koroški pa še toliko niso dosegli. V Trstu in v Gorici so pač nemške gimnazije, slovenskih pa ni. (Dalje prih.)

Kako si more kmet, in kako mu morejo drugi pomagati?

II.

Kako morejo kmetu drugi pomagati? Kdo so ti drugi? To je slovenski omikani svet, to so narodnjaki in pa država. Država ima tudi nalogo skrbeti za blagostan svojih podanikov. Ali vse se ne sme od države pričakovati. Pred vsem si morajo pomagati ljudje sami: „Pomagaj si sam in Bog ti bode pomagal!“ Ljudstvo namreč samo najboljšo vê, kje ga čevlji žuli, kaj mu je na korist, kaj pa na škodo. Svojo voljo pa lahko razodene v državnem in dežel-nem zboru po svojih poslancih. Iz tega namena nam je dana ustava, pa žalibog se dostikrat ravno nasprotno od tega doseže, kar je bilo nameravano.

Uzrok te prikazni je nejejinost ljudstva. Ta pa je ravno voda na mlin liberalizma. Nič mu ni bolj prijetno, kakor to. Tako razdeljeno ljudstvo je tvarina, iz katere se da vse narediti: dobro ali slabo. Gorjé pa takemu ljudstvu, če pride v zgrabljlive kremplje ničvrednežev.

Da se to zabrani, temu najboljši pripomoček je društveno življenje. V društvih zamo-rejo razumni in značajni možje druge podučiti, mlačneže zdramiti, kratkovidne nasprotnike pa

na suho djati. Koliko dobrega bi društva, ime-nujmo jih politična društva, lahko storila ob času volitev! Že dolgo poprej bi lahko društva do dobrega spoznala in presodila svojega kan-didata; ko bi ga ne imela, bi si ga lahko pridobila; v takih društvih bi poslance potem po-ročal o svojem delovanji, v njih bi imel trdno zaslombo. Razlagale bi se lahko v društvih ob-stoječe postave. Dostikrat pridejo ljudje na škodo, ker ne vejo postavnih določb. V društvih bi se lahko ljudje podučili, kako se imajo po-stavno boriti za svoje pravice. Vse hvale vredno je, kar so naši prvoboritelji že v tem oziru storili. Le želeli je, da se še društva bolj ukre-pijo in razširijo. Ta spis namerava le važnost društvenega življenja poudarjati. Osnovanje društev so tudi priporočali naš razsvetljeni sv. oče Leo XIII. kot najboljše orožje v boju zoper moči teme. Otroci tega sveta so že zdavno spre-videli, kakošno moč ima v sebi društveno ze-dinjenje. Opozorim le na prostozidarski red, ki obstoji iz tajnih, t. j. neudom skritih društev pod poveljništvom samo nekaterih oseb. Ako-ravno ta red le na tihem deluje in celo noče, da bi se zunaj kaj o njem govorilo, ima vendar veliko več javnega upljliva, kakor bi si nava-đen človek le mogel domisliti. Ravno delovanje tega reda je morebiti bistri um sv. očeta opo-zorilo, da se ima krščanski svet z enakim orož-jem bojevati, ako če priti do zmage. Opomniti je še, da društva morajo imeti dobre voditelje, drugače kmalu dobijo sušico.

Dandanašnji se veliko govori o rešitvi socialnega ali družbinskega vprašanja. In to vprašanje gre na to, kako bi se zamogle raz-mere posebno stanov, ki si v potu svojega obraza kruh služijo (tako zvanega 4. stanú), zboljšati. Če se v društvih ljudstvu ukrepi, pa je glavna točka socialnega vprašanja vsaj za sedanjí čas rešena.

Za nas Slovence bi še posebne važnosti bilo eno društvo, ki bi imelo nalogo, delovati za povzdigo obrtnije. Spodbujalo bi naj miade-niče, ki kažejo sposobnost za to in ki imajo vsaj polovico srednjih šol za seboj, naj se grejo na obrtnijske šole učiti. Morali bi se pa tudi od društva podpirati. Take šole bi morebiti bile: ena v Dunajskem Novem mestu za stavbo strojev, druga pa šola za tkaninsko obrtnijo na Dunaji. Sicer bi se dalo še o tem govoriti. Pred vsem bi treba bilo, da se društvo usta-novi in mnogo udov pridobi. Francozi so si že zdavno takošnje društvo osnovali. Leta 1833 se je osnovalo v Pragi društvo za povzdigo obrtnijskega duha. To društvo še dandanašnji obstoji. Bral sem njegovo priporočilo od l. 1880. Pravi se tam, da so stroji in znajdbe našega stoletja vse gospodarske razmere predrugačile, in da je takošnje društvo živa potreba, naj ne zaostane narod za drugimi. Te besede veljajo